

Kruh svagdašnji

Dražen Nadž

Dražen Nađ

KRUH SVAGDAŠNJI

Alaj je divan taj podravski kraj

Alaj je divan taj podravski kraj
Tko u njemu živi svakome je raj
Vino se pije, dobra rakija
U svakoj kući bije tambura
Vino se pije, dobra rakija
U svakoj kući bije tambura

Momci, djevojke sve je veselo
Momci, djevojke igraju kolo
A tanka žica sitno udara
Kolo se vije nema mu kraja
A tanka žica sitno udara
Kolo se vije nema mu kraja

A kada dođe pola noći te
Uz mene sjedne moje djevojče
Ruku mi pruži tiho šapuće
Vodi me kući moje mangupče
Ruku mi pruži tiho šapuće
Vodi me kući moje mangupče

| Blaž Lenger |

EDICIJA

Kruh svagdašnji

NAKLADNIK

Vlastita naklada autora

AUTOR

Dražen Nađ

UREDNIK

Dražen Nađ

STRUČNI SURADNIK

Josip Cugovčan

LEKTURA

Martina Tišljar, prof. hrvatskog jezika i književnosti

KOREKTURA

Martina Tišljar, prof. hrvatskog jezika i književnosti

NASLOVNICA

Kruh u rukama (*foto: Dražen Nađ*)

TISAK

Tiskara Brzi, Kloštar Podravski

NAKLADA

100 primjeraka

ISBN

978-953-59273-1-0

*Vlastita naklada
Podravske Sesvete, 2019.*

Sadržaj:

Uvod	1
Tradicijska kultura i turizam u ruralnoj sredini	2
Kulturna baština	4
Hrvatsko folklorno društvo <i>Sesvečice</i>	5
Proljeće	7
Pisanica	8
Matkina nedjelja i matkanje	12
Fašenjek i fašenjki	17
Uskrs	19
Ljeto	22
Crveni makovi	23
Klepanje kose	27
Košnja livade i sušenje sijena	30
Rijeka Drava	35
Kupanje na Dravi	39
Pranje rublja, veša	42
Žetva	48
Jesen	57
Berba kukuruza	58
Kukuruzinje	61
Branje jabuk po starinski	64
Tradicijska berba grožđa	67
Mivanje	71

Zima	
Trebljenje kukuruza	75
Čišćenje orejov	76
Stara mati	79
Tkanje	82
Sveta tri kralja – Bogojavljanje	85
Izvor i sudionici	87
	90
Za kraj	91

Uvod

I jesmo, a opet nismo. Kada i mislimo da nismo, ipak jesmo. U svakodnevnom vrtlogu života i užburkanih misli te neponovljive promjene noći u dan, a da na to i ne pomislimo, dogodi se ciklus izmjene proljeća, ljeta, jeseni i zime. Ciklus ili kako ga ipak većina voli zvati godinom ili ljetom gospodnjim. Kada se sagleda čovjekovo bivstvovanje, sve je ipak svedeno na život i suživot, odnosno na ljudsku društvenu dimenziju. Čovjek je od svog postanka jednostavno prisiljen na rad kako individualni tako i timski da bi lakše živio i preživio. Ljudska je aktivnost prije više bila usmjerena na prirodu, dok je danas daleko manje jer su tehnologija i industrijalizacija učinile svoje. Čovjek je kroz povijest svoj rad i ritam života prilagođavao isključivo godišnjem dobu i sustavu blagdana te s njima povezanim običajima. Unatoč toj sinergiji njegova života i njegovanja običaja, danas se razvija tradicijska kultura.

Pred vama je jedna i suviše jednostavna edicija pod nazivom „Kruh svagdašnji“. Osmišljena je tako da vas najprije vodi kroz fotografiju, a onda kroz kratak tekst preko četiri godišnja doba. Svako doba sadrži samo jedan manji dio danas zaboravljenih tradicijskih radnji i poslova kojima je bio prožet čovjekov život. Nekoć svakodnevni i neizostavni poslovi koji su upravo tom malom čovjeku osiguravali njegove egzistencijalne potrebe, danas su se sveli gotovo na tradicijsko upriličenje istih u cilju budućeg tradicijskog turizma ruralnih sredina. Priroda se kontinuirano obnavlja i mijenja te gotovo nadilazi smrtnost cikličkim vremenom, dok je čovjek ograničen isključivo na promjenu linearног vremena. Danas bitno, sutra već za neki naraštaj samo sjećanje i spomen. U samoj težnji prema besmrtnosti pojedinci i folklorne skupine nastoje ostvariti privid nepromijenjenog vremena kroz njegovanje običaja vezanih uz svakodnevnicu i blagdane.

Tako je, uz pomoć Hrvatskog folklornog društva *Sesvećice* iz Podravskih Sesveta, a pod strogom dirigentskom režijom vrsnog poznavatelja običaja i tradicije Josipa Cugovčana, nastala ova kratka edicija. Kratka, a opet toliko opširna jer ponekad fotografija sama govori više od riječi.

Dražen Nađ, autor

Tradicijska kultura i turizam u ruralnoj sredini

U današnje vrijeme turizam kako na globalnoj tako i na lokalnoj razini poprima i postaje jedno od važnijih gospodarskih djelatnosti s trendom brzoga razvoja. Dakle, o masovnom turizmu i turističkoj ponudi možemo govoriti tek unazad desetak godina. Marketing, sveprisutnost medija te povećanje životnoga standarda našli su plodno tlo za razvoj turističke ponude. Dok se masovni turizam razvija uglavnom u velikim turističkim središtima i uglavnom obuhvaća više čimbenika i pojave uklopljenih u jednu cjelinu, a s jedinstvenim ciljem privlačenja turista, na lokalnoj razini pogotovo u manjim ruralnim kontinentalnim područjima situacija biva sasvim drugačija. Ruralni turizam je tek u blagom razvoju, a nastao je isključivo kao potreba očuvanja naslijeđa kulturne baštine i s ciljem davanja nove vrijednosti u sadašnjosti. Kroz sam tradicijski turizam lokalna zajednica ne može očekivati značajniju materijalnu korist, ali može prvenstveno pružiti posjetitelju određeni mir, rasterećenje od užurbane svakodnevice kroz koju prolazi. On biva samo dio takozvane cjelokupne gospodarstvene ponude koju pruža manja sredina. Nositelji tradicijske kulturne baštine uglavnom su udruge, društva te pojedinci entuzijasti koji nastoje nekadašnje običaje, obrte, plesove i pjesme sačuvati od zaborava i prenijeti na mlađe naraštaje. Kroz suradnju jedinica lokane samouprave s udrugama, a preko sad već pomalo i organiziranih turističkih zajednica, dolazi do konkretnе turističke ponude kulturnog turizma. Međutim, tu treba opet biti oprezan u želji prikazivanja i privlačenja potencijalnih gostiju kako se ne bi poremetila izvornost, netaknutost jer sam ruralni prostor i sačuvana kulturna baština danas su jako osjetljivi i na najmanje promjene. Sami čimbenici tradicijske kulture: seosko domaćinstvo, obrti, običaji, pejzaž i kultura traže i teže izvornosti, a ne modificiranoj stvarnosti. Stoga su potrebna značajnija sredstva i ulaganja u očuvanje prvenstveno kulturne baštine kako bi ona zadržala i postigla onu pravu vrijednost kojoj teže isključivo ciljane skupine turista. Prema tome, prvenstveno ulogu i temelj razvoja ovog vida turizma ima jedinica lokalne samouprave jer jedino ona posjeduje resurse kroz koje može doći do očuvanja i razvoja kulturnog turizma.

Ako želimo stvoriti zdrave temelje tradicijskog kulturnog turizma kao osnove ili kao djela turističke ponude ruralne sredine, ovisni smo prvenstveno o lokalnoj zajednici koja je ključna u prepoznavanju i dalnjem razvoju nematerijalne kulturne baštine. Tek u sinergiji s udrugama i folklornim skupinama koji su nositelj etnografske kulturne baštine možemo govoriti o razvoju tradicijskog kulturnog turizma u ruralnoj sredini.

*Hrvatsko folklorno društvo „Sesvečice“
u posjeti veleposlanstvu Republike Hrvatske prilikom
sudjelovanja na XX. Međunarodnom folklorenom festivalu u Pragu.*

Kulturna baština

Nekadašnji je način svakodnevnog čovjekovog života bio skup uobičajenih aktivnosti prožetih i usmjerenih na njegovo bivstvovanje u danome trenutku vremena i sastojao se isključivo od egzistencijalne i društvene aktivnosti koje su sačinjavale jedinstvenu cjelinu njegova postojanja. Egzistencijalne aktivnosti usmjerene su isključivo na preživljavanje i stjecanje materijalnih stvari potrebnih za život, dok su društvene predstavljale čovjekovu želju za druženjem i njegovanjem naslijeđenih običaja i događaja. Danas se sam pojam *tradicija* isključivo veže na prenošenje, predaju i davanje na čuvanje kako usmene, pisane i same praktične izvedbe vjerovanja, običaja, načina života koji svi zajedno čine koncept kulturoloških obilježja naroda vezanih uz određeno geografsko područje. Često nalazimo preklapanja, sličnosti i usko povezane običaje kod naroda bližih, ali i daljnjih geografskih područja, a opet u zavisnosti o regionalnoj, religijskoj i nacionalnoj pripadnosti. Kako god gledano, bogato tradicionalno kulturološko naslijeđe danas predstavlja bogatstvo jednoga naroda. U današnje vrijeme proces same globalizacije i na lokalnoj razini hrli i napreduje prema naprijed te se u samome društvenome okružju događaju brze i neizostavne promjene. Porast važnosti kulturne baštine nekoga kraja nastoji se iskoristiti kao nositelj identiteta i samoga regionalnog razvoja. Zašto? Odgovor je sasvim jednostavan te leži u samoj činjenici da se danas nastoji sagledati i iskoristiti svaki potencijalni resurs i staviti u sposobnost stvaranja veza s drugim sektorima gospodarskog razvoja i napretka. Tako kulturnu baštinu možemo sagledati kao važni pokretač turizma te samim time kao i pokretač lokalnoga razvoja usmjerенog na tradiciju. Tradicijski obrti i običaji danas postaju neizostavni dio sve brojnijih turističkih manifestacija koje njeguju udruge i razna društva usmjerena isključivo na očuvanje naslijeđene kulturne baštine. Kako nekadašnji način života i običaji ne bi bili zaboravljeni, na području Podravskih Sesveta djeluje Hrvatsko folklorno društvo *Sesvečice* koje organiziranjem folklornih nastupa, radionica, njegovanjem izvornog plesa i napjeva ovoga kraja te izvorne nošnje nastoji prenijeti s koljena na koljeno bogatstvo tradicije. Upravo je zahvaljujući ovome društву i nastalo ovo kratko djelo temeljeno na spoju fotografije i ne predugog teksta, orientirano na tradiciju kroz sadašnje vrijeme.

Hrvatsko folklorno društvo *Sesvečice*

Hrvatsko folklorno društvo *Sesvečice* nositelj je tradicije i izvornog folklora na području općine Podravske Sesvete. Promoviraju kulturu, običaje i izvorne napjeve kako u samome mjestu i županiji tako i na području cijele Hrvatske te u inozemstvu. Izvornim folklorom ozbiljnije se počinju baviti od 1990. godine. Udruga je registrirana 1992. godine, dok u samim Podravskim Sesvetama postoji tradicija folklora od davne 1936. godine kada se i spominje prvi rad i javni nastup folklorne grupe. Članovi društva nose prekrasnu sesvečku nošnju, rađenu prema izvorniku iz 1850. godine. Žene imaju karakteristične frizure na *zafrčke*, a na glavi nose poculice. Pjevaju i plešu izvorne pjesme, izvode kola i plesove iz Podravskih Sesveta pod vodstvom umjetničkog voditelja Josipa Cugovčana. Društvo je do danas gostovalo na festivalu folklora u Sutriu (Italija), Hamburgu (Njemačka), Pečuhu (Mađarska), Klagenfurtu (Austrija). Nastupalo je i na međunarodnoj manifestaciji u Rimu i Vatikanu te na festivalu folklora u Assisu u Italiji gdje je osvojilo veliki pehar i prvo mjesto. Nastupali su i u Latviji, Češkoj i u Diepenheimu u Nizozemskoj na 50. obljetnici Međunarodnog folklorног festivala. Imali su značajnije nastupe na Međunarodnoj smotri folklora u Zagrebu, Đakovačkim vezovima, Velikoj Pleternici, Virovitici, Đurđevcu, Koprivnici, Varaždinu, Vukovaru, Trebarjevu, Pitomači, Grabrovnicima i drugim mjestima. Društvo je snimilo desetak polusatnih TV i radio emisija i priloga. Među najuspješnijim emisijama koje su doživjele mnogobrojne reprize na HTV-u su: „Crveni pijetao kukuriče“, „Sve krčansko je veselo“, „Na tom mladom letu“, narodni običaji vezani uz Ivanje i mnoge druge. „Podravska pisanica“ emisija redakcije HTV-a za pučku i predajnu kulturu primljena je u službenu konkureniju 20. međunarodnog festivala televizijskoga znanstvenog programa IMAGE ET SCIENCE u Parizu. Posebno treba istaknuti suradnju s profesorom Josipom Barlekom, kustosom Etnografskog muzeja u Zagrebu, uz čiju je nesebičnu pomoć kulturno blago Podravskih Sesveta predstavljeno u cijeloj Hrvatskoj, ali i u svijetu. Osobito treba napomenuti da nošnju *Sesvečica* nosi Folklorni ansambl „Sveti Juraj“ iz Coburga, u kojem Hrvati iz SAD-a pjevaju i plešu izvorne pjesme i plesove.

Hrvatsko folklorno društvo „Sesvečice“ na nastupu u Latviji 2012. godine.
Na fotografiji Ivan Derežić tadašnji načelnik Općine Podravske Sesvete i
Ivica Jendrok predstavnik Latvije i most suradnje između
latvijske i hrvatske kulture.

Proljeće.

Rađanje je obnavljanje...

I onda još jedan početak

među bezbroj početaka.

Pisanica

Običaj ukrašavanja jaja vezan je uz najveći kršćanski blagdan Uskrs, a simbolizira ponovno rođenje novoga života i Isusovo uskrsnuće. Postoji više teorija prema kojima su kršćani taj običaj preuzeli i njeguju ga do dana današnjega, simbolika je uвijek ista – novi život. Danas se pouzdano zna da sama tradicija oslikavanja pisanica u Hrvata njeguje se najmanje 600 godina. U okolini Bjelovara prilikom arheološkog iskapanja pronađena je pisanica u grumenu zemlje, tako da danas Gradski muzej Bjelovar čuva najstariju hrvatsku pisanicu koja datira iz prve polovice 15. stoljeća.

Umijeće izrade pisanica u Podravskim Sesvetama ima svoju dugogodišnju tradiciju i prepoznatljivost koja se zadržala sve do danas. Podravske Sesvete su jedino mjesto u sjeverozapadnoj Hrvatskoj gdje se pisanice izrađuju u četiri boje i pravim pčelinjim voskom. Umijeće izrade pisanica prepoznato je i od Ministarstva kulture Republike Hrvatske koje ga je proglašilo nematerijalnim kulturnim dobrom Republike Hrvatske. Prepoznatljive boje sesvečke pisanice su bijela, žuta, crven i crna. Pisanice se izrađuju batik tehnikom, što podrazumijeva potapanje jajeta u boju te izrada željenog ornamenta pčelinjim voskom po obojanoj ljusci jajeta. Na tradicijskoj pisanici ornamentika je u glavnini biljna. Nekada su se koristile isključivo prirodne boje koje su se dobivale od različitih biljaka (ljuska luka, divlja jabuka, različito korijenje biljaka). Osim pisanica rađenih voskom, pisanice su se ukrašavale i srčikom barske biljke sitine „setinca“. Sesvečke pisanice dosad su bile izložene u mnogim galerijama i muzejima u Europi i Americi .

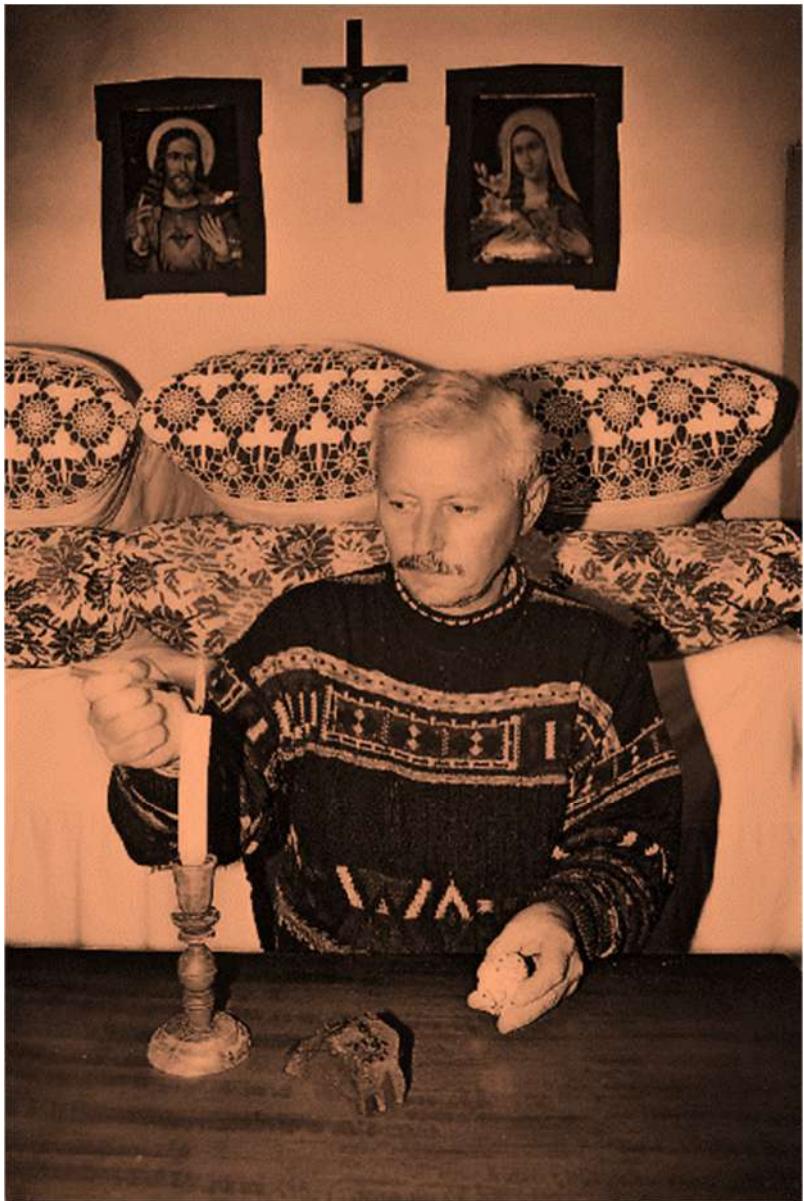

Tradicijsku izradu pisaniča Ministarstvo kulture Republike Hrvatske proglašilo je nematerijalnim kulturnim dobrom. Stoljetna tradicija i prepoznatljivost izrade pisaniča gaji se upravo u Podravskim Sesvetama, i to u četiri boje: bijela, crna, žuta i crvena.

Pisanica ukrašena srčikom barske biljke sitine.

Josip Cugovčan.
(foto: arhiva)

Izrada pisanica batik tehnikom prirodnim pčelinjem voskom. Josip Cugovčan izrađuje pisanicu i koristi prirodni pčelinji vosak, pisaljku, svijeću i jaje.

Matkina nedjelja i matkanje

Matkanje je starinski običaj razmjene uskrsnih pisanica na blagdan Malog Uskrsa ili Bijele nedjelje, Matkine nedelje među djevojčicama koje su na taj način postajale *matke*. Ovaj običaj nije se održao do današnjeg dana, već samo postoji scenski prikaz istoga koji izvodi HFD *Sesvečice* na svojim prigodnim nastupima. Samome činu *matkanja* prethodilo je naručivanje i izrada pisanica, izbor *matke* te sam dogovor o mjestu *matkanja*. *Matkalo* se na prvu nedjelju Uskrsa tzv. *Matkinu nedjelju*, dok je mjesto samoga čina mogla biti ulica, ispred crkve, dvorište i dr. Sama bit čina *matkanja* bilo je pokumljivanje između djevojaka, mladića i djevojčica uz razmjenu pisanica koji bi se tom prigodom zagrlili i poljubili. Veselje se tom prigodom iskazivalo plesanjem *Vuzmenoga kola*, igrama i šalama. Štovanje *matke* i *matkaša* bilo je veliko, a očitovalo se ne samo u prisjećanju na taj događaj već tijekom čitavog života kroz uzajamnu pomoć i poštivanje.

Scenski čin matkanja između Ivice i Marice

Ivica - Faljen Isus Marica.

Marica – Naveke Ivica.

Ivica – A kaj to imaš lepoga v rukaj ?

Marica – Ajoooj, imam pisanicu.

Ivica – El, ju morem malo videti ?

Marica- Jooj, a kak nebi mogel, evo gle.

Ivica – Joj, kak je strašno lepa.

Marica - A vidim ja da i ti imaš lepu pisanicu. A ko ti je tak lepu napravil ?

Ivica – A išel sem kod majke Mare, i napravila mi je i rekla da pem joj gorice kopat.

Ivica – Marica a kaj to piše na twojoj pisanici ?

Marica – Ajoj, mili dragi s plave joke gda mi doješ pod obloke.

Marica – Mmm, a vidim i da na twojoj isto nekaj piše.

Ivica – Leti golub s visine i nosi pozdrav iz daljine.

Marica – Jooj kak je lepo.

Ivica – Marica, ja bi te nekaj pital ? A ne znam kak bi počel .

Marica – No Ivez, ajde reči.

Ivica – Marica, a tak me je sram.

Marica – No Ivez samo reči, naj se sramiti.

Ivica – Jooj, neznam kak bi počel.

Marica – Noo, samo reči, reči ajde.

Ivica – El, bi štela biti moja ...?

Marica – No, reči do kraja.

Ivica – Pak bum rekel, El bi štela biti moja matka ?

Marica – Kak ne bi štela. Bi bi bi, pak sem si mislila da me nigdar nebuš pital.

Ivica – Onda se idemo matkat.

Ivica i Marica razmjene pisanice u našitome rupčecu.

Primu se pod desnu ruku, kušnu u oba lica po dva puta.

Ivica – Od sada si bumo govorili matke

Marica – I nigdar se ne bumo zaboraveli

Ivica – Do smrti

(Scenski prikaz matkanja, autorizirano je djelo Josipa Cugovčana)

Značenja riječi: matkati (nje) – običaj vezan uz razmjenu pisanica, matka(e) – kume,
Vuzmeno kolo – Uskrsno kolo.

Fašenjek i fašenjki

Uoči najvećega katoličkoga blagdana Uskrsa prethodi jedno pripremno razdoblje koje završava *fašenjkom*. U Podravskim Sesvetama u tom tzv. pokladnom razdoblju, a obzirom da je to i sama veljača te samim time i nema nekih većih i značajnijih poslova, pojedinci i organizirane grupice imali su dosta vremena za pripreme. Sam dan *fašenjka* željno su isčekivali kako djeca tako i odrasli jer je to bio zadnji dan dobrega jela, pića i zabave uoči samoga Uskrsa. *Fašenjek i fašenjsko vrijeme* počinje *fašenjskim* tjednom (tjedan prije u kome je sam *fašenjek* i Pepelnica). U tom tjednu narod je za svaki dan imao određeni naziv s određenom simbolikom. Ponedjeljak – sramotni pondeljak, utorak – obojeni tork, srijeda – vrteča sreda, četvrtak – lakomi četrtek, petak – šantravi petek, subota – mušićeva sobota i nedjelja – fašenska nedjelja. Sve pripreme oko izrade maski, osmišljavanje *fašenkovanja* odvijale su se dosta u tajnosti kako bi ono bilo što veće iznenađenje za promatrače. Na dane *fašenjske* nedjelje i sam *fašenjek* koji uvijek pada u utorak nikome se nije ništa moglo zamjeriti. Jedni su se isticali bogatstvom i umijećem maskiranja, drugi pokretima, plesom i bukom. No, kako god nastojali su si dati oduška za dušu te skrenuti pozornost na sebe same. Kroz sam čin i igranje određene uloge bilo je važno na šaljiv način prikazati neko osobito stanje i zbivanje u svakodnevnom društvenom životu. Smisao dječjeg *fašenkovanja* pretežito je bilo oponašanje uloga odraslih osoba. Dječje skupine, iako pod utjecajem roditelja, za odijevanje su koristila raznu dostupnu odjeću pa čak i odjeću odraslih: suknce, podsuknce, pregače, poculice, rupce, škriljake. Osobito su bile izražene dječje svadbene grupe i svirači. Odrasli *fašenjki* umijećem prerušavanja igrali su jako široke i ozbiljne uloge kako na ulici tako i po kućama i dvorištima. Sumrak je značio pravi početak raja za same *fašenjke*. Ulazili su u kuće, osobito mlađih djevojaka i snaha, te plesali s njima, štipali i tiskali ih, prevrtali stvari po kući. Kada bi prošli oni koji su si znali dati malo više *oduška*, kao da je za njima prošao *alaj*. Tako da nije bila rijetkost da su mnogi zatvarali kuće i dvorišna vrata u te dane kako bi im spriječili ulazak u kuću. Budući da su se Sesvečani bili poznati i isticali su se po uzgoju konja, u pokladno su vrijeme često i njih koristili u zapregama saonica, kola ili samostalno za uloge konjanika.

Koliko je sama tradicija i njegovanje običaja bila značajna govori nam i sama činjenica da je 1973. godine na poticaj istaknutog entuzijasta i kronologa učitelja Željka Kovačića, veća grupa *fašenjkara* scenski upriličila sam događaj za potrebe televizijske emisije pod nazivom „Crveni pijetao kukuriče“ u režiji Igora Michielia.

Fašenjki.
(foto: arhiva Josipa Cugovčana)

Značenja riječi: *fašenjek* – praznik fašnik, škriljak – šešir, *odušak(ka)* – slobode, *alaj* – veliko nevrijeme.

Uskrs

Uskrs ili Vuzem je najveći kršćanski blagdan na kojemu se i temelji cijeli kršćanski nauk. Nagovještajem te Kristovim uskrsnućem, slavimo blagdan pobjede svjetla nad tamom, a na to nas upućuju i podsjećaju obredi samoga sveprisutnog Vazmenoga trodnevlja. Od Pepelnice pa sve do Usksra dani korizme nekada su imali dublje temelje i značenje u kršćana. Tijekom tih 40 dana svi su uzrasti davali više sebe svojom jedinstvenom duhovnom željom da žive na način prikladan tome razdoblju. Nema svadbi i svadbenih običaja, pjesme i plesova, žene su nosile crninu. Odricanje od obilnog jela, pila te ljudskih zadovoljstava, ispitivanje vlastitog bivstvovanja i djelovanja kako na bližnje tako i na daljnje duhovno biće. U vrijeme korizme svakoga petka u crkvi se održava križni put kroz koji se danas proživljava Kristov život, muka i uskrsnuće. Na Veliki četvrtak vežu se crkvena zvona i ne zvone do noći uskrsnuća u Veliku subotu. Veliki petak je dan kada vjernici idu u crkvu pokloniti se Isusu u grobu (*kušuvanje Isusa*). Na samu Veliku subotu pripreme bi već započele od ranoga jutra. Domaćice su uglavnom uređivale kuću, spremale različita jela, dok su muškarci uređivali dvorište i pripremali ogrjev. Od uobičajenih i jela treba istaknuti: kuhana jaja, šunku, pečenu patku i gusku, kokošju juhu, bijeli *digani* kruh, *digani* kolač od oraha i maka, zlevanku, štruklje i dr. Subotnje popodnevno vrijeme više je bilo posvećeno samom čovjekovu duhu. Uglavnom bi se ljudi okrenuli više sebi, molitvi i pripremi za večernji odlazak u crkvu. U samo predvečerje Velike subote domaćice iz dalnjih dijelova sela tzv. *konačarke* donosile su košare s jelom na posvećenje u crkvu. Kako su bile udaljene od crkve na misu su se vozile na zaprežnim kolima, a domaćin bi ih čekao ispred crkve dok sam čin blagoslova ne završi. U košarama koje su u početku bile slamnate, a kasnije četvrtaste ispletene od šiblja te gore s ručkom, domaćice su prvo stavljale bijelu čistu *stolnicu* te po manji dio hrane koju su spremile za sam dan Usksra. Samim posvećenjem hrane na Veliku subotu dijelom su se izbjegavale velike gužve na sam dan Usksra kada je glavno posvećenje hrane na jutarnjoj misi. Na uskrnsni ručak svi članovi porodice okupljali bi se oko stola, a mlada domaćica bi *prestrla* stolnjak preko stola. Gospodar kuće – domaćin započeo bi molitvu i zahvalu Bogu na darovima hrane i pića.

Stariji običaji bilježe da su mlade snahe s nejakom djecom u naručju stajale iza svojih muževa te preko njihova ramena uzimale žlicom hranu za djecu i sebe. Osobit trenutak očitovao se u činu kada je gospodarica kod objeda članovima porodice dijelila posvećena kuhanja jaja i šunku. Gospodaru i gospodarici pripadali su najbolji dijelovi objeda (mesa, šunke, pečene patke, guske i dr.) i na taj način ocrtavala se njihova vodeća uloga na gospodarstvu. Na Uskrsni ponedjeljak ljudi su nastavili sa slavljem Kristova uskrsnuća. Radilo se nije ništa jer i taj dan je bio veliki blagdan s jutarnjom, podnevnom i večernjom misom. Sva hrana koja se blagovala o Uskrsu jela se i na Uskrsni ponedjeljak. Posvećene mrvice sa stola što bi ostale nakon jela, bacale su se u vrt jer se vjerovalo da će niknuti *Božje droptinjiće*.

Cijelo vrijeme korizme nije se pjevalo ni plesalo. Instrumenti su se zaključavali u ormare i ladice. Prvo kolo, Vuzmeno kolo, plesalo se ispred crkve na sam Uskrs poslije *poldanje* mise.

Starica i uskrsna košara

Spremanje uskrsne košare za blagoslov predstavljalo je poseban događaj za domaćicu. U košaru bi se prvo stavila čista izglačana stolnica te uskrsna hrana: kruh, pogača, šunka, kuhanja jaja, sir, mladi luk, štruklji, digani kolač s makom i oreje, sol, torman, vino i rakija. Cijeli sadržaj tako pripremljene košare prekrio bi se našitom gizdavom stolnicom. Sadržaj košare različit je i ovisi o običaju dotičnoga kraja.

(foto: Stjepan Jagić)

Značenja riječi: *digan(i) – dizani, zlevanka – tradicionalno jelo, kolač sjeverne Hrvatske, štruklji – štrudle, konačari(ke) – udaljeni žitelji, stolnica – malo platneno stolno ukrašeno pokrivalo, prestrići(la) – prostrijeti(la) raširiti po podlozi, našita – vrsta veza, gizdav(om) – ukrašenom.*

Žena u crnini.

Od Pepelnice do Uskrsa žene su nekad nosile crninu. U korizmi je to bio znak žalovanja, a pogotovo se tako odjevalo po korizmenim petkima i nedjeljama kad se išlo na misu ili na križni put.

Ljeto.

Dodir je s prirodom na selu prisniji,
nego u gradu.

I zato seljak zemljoradnik promjene

drugačije prima i osjeća.

Ono što uvjetuje njegov odnos prema godišnjem dobu je rad,

i on je temelj egzistencijalne vrijednosti...

Crveni makovi

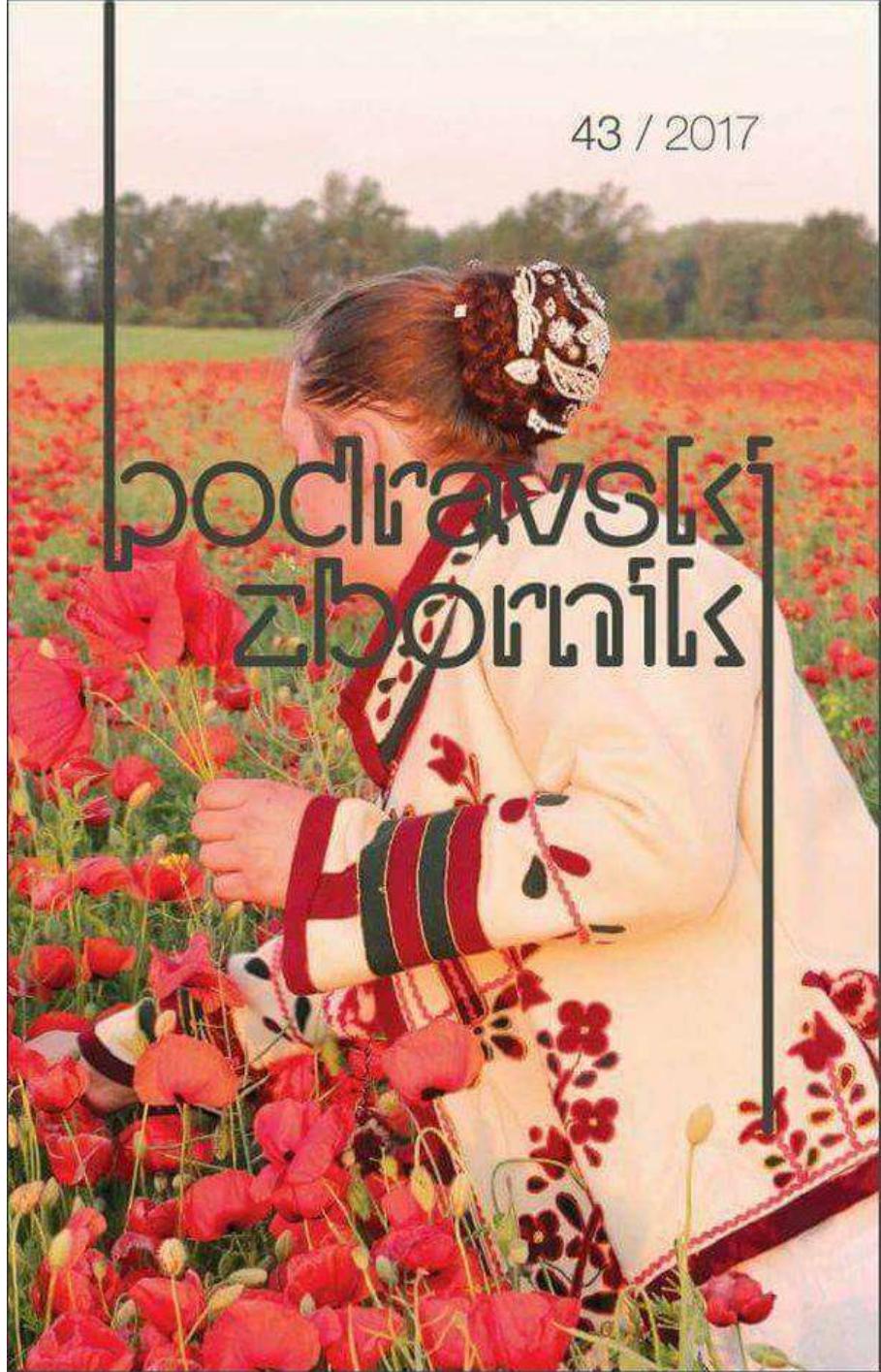

43 / 2017

podravski zbornik

Tema crvenih makova
koju su upriličile
„Sesvečice“ završila je
i na naslovniци
Podravskog zbornika
43 / 2017. pod
nazivom „Surka
narodne nošnje iz
Podravskih Sesveta“.

Sesvečka narodna nošnja predstavlja samo jedan dio tradicijske nematerijalne kulturne baštine koja se između ostalog čuva u Etnografskoj zbirci Josipa Cugovčana u Podravskim Sesvetama. Najsvećaniji i najzanimljiviji dio nošnje je surka. Ona je isključivo ženski odjevni predmet dugih rukava a nosi se samo u svečanim prigodama. Prisutna je u ovim krajevima od sredine 19. stoljeća. Izrađena je od prirodnih materijala, prešane sirove vune i ukrašena je našivenim vegetativnim motivima crvene i zelene boje.

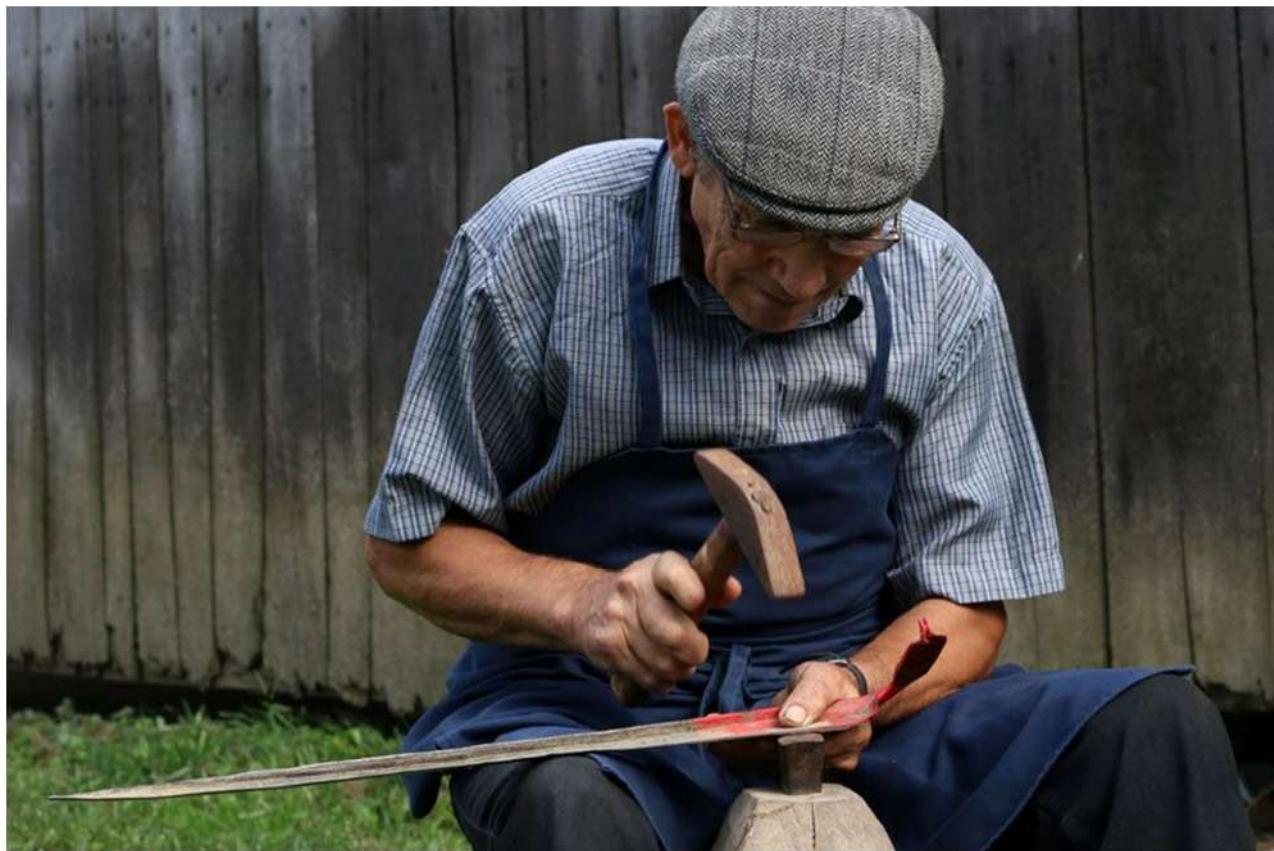
Klepanje kose

Oruđa za košnju, *kose* i *kosice* trebalo je uvijek prije i na vrijeme pripremiti za rad kako bi ih čovjek bolje i lakše mogao koristiti. Kosa bila ona nova ili već korištena uvijek se morala nanovo *klepati*. Postupak se obavljao posebno namijenjenim čekićem za ovaj posao zvanim *klepec*. *Klepcom* se udaralo po kosi koja je bila pod određenim kutom položena na čvrsto željezo *babici*. *Babica* je željezo četvrtastog oblika, dok na donjem dijelu završava šiljasto kako bi se lakše mogla zabiti u drveni *panj* i tako dobro učvrstiti. Udaranje čekićem po kosi oštrica kose se stanji do te mjere da je kasnije kosac *brusem* može vrlo lako i dobro naoštiri i tek tada kvalitetno pripremiti za rad. Osoba koja *klepa* kosu sjedi ili na zasebnom *stoljčecu* dok je *babica* zabijena na panj ili na klupici koja je spojena zajedno s panjem. Klupa na jednoj strani ima dvije noge, dok je na drugoj strani panj sa zabijenom *babicom* koji služi istovremeno kao treća nogu. Kad kažemo kosa podrazumijevamo nekoliko dijelova sastavljenih i povezanih u jedinstvenu cjelinu. Kosa je samo metalno sječivo učvršćena *petom* za *kosišće* koje je uglavnom drveno. Posebnim vijkom koji se nalazi na peti kosa je učvršćena i podešava se kut kose u odnosu na *držalje* odnosno *kosišće*.

Značenja riječi: *kosica* – srp, *klepati* – kovati kose na hladno, *klepec* – čekić namijenjen isključivo za klepanje kose, *babica* – čvrsto četvrtasto željezo koje je završavalo šiljkom, *brus* – kamen za oštrenje kose, *stoljčec(u)* – manja stolica pretežno na tri noge, *peta* – metalna spojnica koja drži kosu, *kosišće* ili *držalje* – drvena osnova kose.

*Dva kosca bruse kosu.
Koriste kameni brus koji je zapasan o struk kosca i nalazi se u voderu.
Voder je držač za brus, a napravljen je od odrezanog kravljeg roga.*

Klepanje kose.

*Fotografija snimljena na foto radionici Foto-kino kluba „Picok“
u Svetoj Ani 2019. godine (foto: Željko Car).*

Košnja livade i sušenje sijena

Košnja livadskih i ostalih trava obavljala se uglavnom ručnom kosom i isključivo ranom zorom, prije ljetnih žega i vrućina. Kako mjesec lipanj biva vrijeme uobičajeno za košnju i sušenje sijena tako su čovjekove ruke jednostavno morale odraditi ono što se od njih tražilo, jer *marva* je morala jesti.

Kosac drži kosu s obje ruke, pogrbljen prema naprijed, zanosi je u desnu stranu radi boljeg zamaha i naglo spušta u travu koju kosi i gura kosu svom snagom u lijevu stranu ne pomicući se s mjesta. Pokošena trava slaže se na lijevu stranu kosca u otkos. Radi korak unaprijed i ponavlja radnju. Širina otkosa je oko 1 metar, a prvenstveno ovisi o snazi i vještini kosaca.

Nakon otkosa, trava je ležala u pokošenim brazdama i takva se sušila. *Pretepala* se i *natepala* drvenim *rasovama* tijekom sunčana dana kako bi se postigao njen veći volumen. Na taj bi se način ubrzao sam proces sušenja. Na livadu kosci nisu nikada išli praznih ruku. Nosila se okrjepa u demičionu, a i bogata užina. Sam pozdrav u kosaca glasio je: „*Ajde kosa dok je rosa*“. Međutim, ako su kosci i *vustali*, onda su ih *dekle* znale tim istim pozdravom isto tako i požurivati kako bi se posao završio čim ranije. Kada je sam proces sušenja trava završio i trava postala suho sijeno ono se s *zubačama* sakupljalo u *šrajbe* i *kupčalo* u kupce. Tovarilo se na zaprežna kola (konj ili dvije krave su ih vukli) s dugim *lojtrama*. Za sam utovar sijena bilo je potrebno troje do četvero ljudi. Na kolima je obično muškarac slagao sijeno. Slagao ga je u redovima te na početku svakoga reda *frkao* uglove i malo ih *napusčao* prema van kako bi sam voz produljio, a i estetski bi voz bolje izgledao. Tako bi ujedno i više sijena stalo na kola. Vješt *slagar* mogao bi složiti voz s četiri do pet redova. Jedan ili dvojica muškaraca bacali su sijeno na kola sa svake strane po jedan i to ne istovremeno, dok je iza kola išla žena koja je *zubatala* za vozom. Kada je voz bio gotov, morao se *zažrtiti*. Za to je bilo potrebno imati žrt, lanac, vuže i drvenu *špulju*. Žrt se stavljala po sredini voza, na prednjoj strani i omatala se lancem provučenim kroz karike kola, dok se na stražnjoj strani vezala užetom te pomoći *špulje* zatezala na određenu čvrstoću. Prije izlaska na cestu voz se morao dobro *općesati* drvenim grabljama kako bi što bolje izgledao i da sijeno tijekom vožnje ne bi padalo s kola. Sijeno se spremalo u sjenike ili se slagalo u *plast*. Prva košnja trave nazivala se stara trava dok druga košnja otava. Ako se trava nije na vrijeme mogla pokositi zbog nekih razloga, takva trava se nazivala *starenic*, i teže se kosila jer je uglavnom izgubila na kvaliteti i na sočnosti.

Značenja riječi: marva – stoka, pretepati i natepati – okretati, rasove – vile, vustati(li) – umorili se, dekle – djevojke, požurivati – ubrzavati, zubače – drvene grablje, šrajba – uzduž njive nakupljeno sijeno, ležala – bila polegnuta, lojtra – ljestve; ograda, frkati – savijati, slagar – osoba koja slaže voz sijena, malo napuščati – malo napustiti, zubatati – prikupljati ostatke sijena, zažrtiti – učvrstiti drvenom oblicom, žrt – drvena oblica dulja 2 m od duljine kola, vuže – uže, drvena špulja – drveni kolutur, općesati – uređiti počešljati, plast – stog stožac, starinic – stara trava, bokci – sirom

*Dobroga kosca karakterizirala je snaga i izdržljivost te posjedovanje znanja i vještina baratanja kosom, brušenja i klepanja .
Zasukani rukavi košulje do lakta, mišićave ruke i jak zamah kosom u raskoraku te grubi glas kojim kosac požuruje drugoga.
Dobro poklepana i nabrušena kosa značila je za kosca pola upotrijebljene snage, za razliku od tupe i nepoklepane kose.*

*Kod kosaca je bitnu ulogu imalo osvježenje u obliku napitka koji se sastojao od vode i kiselih napitaka (sirutka – ukiseljeno mlijeko).
Po pričanju starih, kada su bokci kosili kod bogataša postojala je stimulativna nagrada za kosca koji prvi pokosi svoj red. Uglavnom bi dobio kiseli namočeni krastavac za pojesti.*

Rijeka Drava

Pogled na rijeku Dravu.

Bez okova regulacije, svaki puta posjetitelju pruža nanovo neponovljiv i jedinstven doživljaj ljepote. Isto mjesto, ista slika, a opet malo drugačija. Kao da se rijeka igra s nama i ostavlja nam dojam razigranog umjetnika.

*Susret na obali rijeke Drave.
Majka i kći, odjevene u tradicijsku narodnu nošnju Podravskih Sesveta.*

Za neke ljepotica, a nekima neukroćena vijugava zvijer. Nekima život, a nekima nepredvidiva opasnost. Kako god, ona je uvijek tu. Kroz dane, godine, stoljeća svjedoči promjeni i ljudskom postojanju. Teče i nikada ni na trenutak ne zastane. U svom riječnom koritu odnosi i donosi i dobro i loše. Grize i otima čovjeku zemlju i sve što mu drago bilo, a istovremeno pruža mu utjehu i mir. Promjena toka i poplave karakteriziraju ovu vodenu ljepoticu i tek su jedan od nesporazuma čovjeka i prirode ne pitajući ni za vrijeme ni za mjesto. Čovjek je u suživotu s vodom uvijek nastojao ovladati njenom silom. Gradio je vodenice, skele, čamce, lovio ribu i jednostavno se uživio s rijekom. Rukavci i mrtvice, Dravske šoderice, vrbaci i livade čine jednu neizostavnu kompletну cjelinu dravskoga toka. Koliko god ljudsko postojanje i kultura oblikuju prirodu, toliko isto i priroda utječe na ljudsku kulturu.

Tako se uzduž samog toka i dravske nizine čovjek stopio i naučio živjeti uz rijeku. Svoje aktivnosti prilagodio je godišnjim mijenama same rijeke nastojeći pri tome iskoristiti najviše od ponuđenih bogatstava Drave – ribu, trsku, plodno tlo, životinje i bogatu poplavnu šumu. Rijeka i vrijeme tekli su neprekidno neumoljivim tokom svjedočeći ljudskoj promjeni i ostavljajući za sobom nikad više ponovljivo. Gdje smo sada i kuda idemo možda na ova pitanja ni sami trenutno ne znamo odgovor. No što se tiče same Drave nju danas sigurno promatramo i doživljavamo na drugačiji način no što su to naši preci.

Oni koji su živjeli s njom, nastojali su se prilagoditi njenoj silini, iskoristiti njene blagodati i jednostavno su je uzimali zdravo za gotovo. Mi je danas gledamo sa stajališta neiskorištenog prirodnog resursa stavljenog u ruke isključivo vodenog turističkog potencijala. No kako god, rijeka Drava je tu. I dalje će teći i poslije na če je promatrati neki drugi ljudi.

Kupanje na Dravi

Danas se sam pojam kupanje povezuje s nekoliko gotovo različitih stvari, a ipak ima jednu zajedničku poveznicu, a to je voda. Voda kao izvor i nositelj života sam pojam kupanja stavlja u kontekst higijene, čistoće, pranja, osvježenja, rekreatije i dalje da ne nabrajamo. Nekada su se, za razliku od danas, muškarci kupali na otvorenim kupalištima (rijekama i vodama stajačicama) isključivo odvojeno od žena. Glavni razlog je bio taj što su se muškarci kupali uglavnom goli. Žene su pak samo oko vrata i s prednje strane imale zavezani *frtun* koji su provukle između nogu i *zapasale* za sveze. Uglavnom se kupalo u dravskim plićacima i skrivenim vrbacima izbjegavajući jedni druge. Kasnije se muškarci i žene kupaju na zajedničkim kupalištima, a od rublja muškarci nose gače i žene nose suknje.

Značenja riječi: *frtun* – pregača, *zapasale* – učvrstile o struk.

Kupanje na rijeci Dravi.

*Žene nose suknje,
a muškarci gače.*

Pranje rublja ,veša

Pranje rublja u prošlosti je bio jedan od težih ženskih neminovnih i neizostavnih poslova. Prljavo rublje sakupljalo se i stavljalo u drvenu *kacu*, a svaki sloj rublja se nanovo posipavao prosijanim čistim pepelom. Na tako posloženo i posipano rublje nalila se još na kraju vruća voda da ono omeša i da se prljavština kasnije može lakše skinuti. Osim navedenog načina, rublje se moglo još i *opkuvavati v kotlenki i v lugu*. Nakon svih ovih pripremnih radnji sakupljanja i namakanja rublja, slijedilo je pranje na vodi odnosno ispiranje na obližnjem *kanalu*, a u obzir je dolazila i voda stajačica. Za sam postupak pranja upotrebljavala se *pralka*, manje korito i *deska*. Šira drvena daska položila se na vodu na manji stolac zvani još *stolčec* ili *stolica na četiri noge*, na kojoj je stajala *pralja*. Pralja se uprla u korito i dasku tako da ono tvori kut od 45 stupnjeva. Namočila je komad rublja i udarala njime o korito. Na taj način rublje se ispiralo. Postupak se ponavljao sve dok ono nije bilo čisto. Veće mrlje *rifljale* su se još domaćim sapunom. Rublje koje je bilo izrazito jako prljavo nije se pralo na koritu, nego na daski za pranje, i to tako da se nije udaralo njime o dasku nego se po rublju udaralo s *pralkom*. Oprano rublje sušilo se na *štriku* razapetom između dvaju stabala, poduprto *drugom*. Isto tako znalo se rublje sušiti i po drvenim ogradama i nižem raslinju oko kuće. Zimi su muškarci imali veliku ulogu kod ispiranja rublja noseći do obližnjeg potoka u *zemljenoj kamenitoj putri* toplu vodu koja je služila ženama za ugrijavanje ruku. Muškarac je sjekirom razbio kocku leda dimenzija 50x50 cm čija se debljina znala kretati i do 10 cm. Na tako oblikovanom otvoru leda na površini potoka žene su ispirale rublje te povremeno hladne ruke umakale u toplu vodu koja se nalazila u *putri*. Naizmjeničnom promjenom hladno toplo dolazilo se do pojave zvane *vužiganja ruku*. S odmakom vremena zimi se rublje počinje prati u kući u kojoj se nalazila *kotlenka*, a ispiralo se uglavnom kod bunara u kopanju koji je opet služio i za napajanje stoke.

*Plajanje platna.
Dva muškarca na rijeci Dravi plajaju platno.*

Pralje na rijeci Dravi.

Domaći sopun

Domaći sopun pravio se od svinjskih ostataka masnoća. Salo i oporki kuhalili su se te im se dodavao lauštanju, sve dok se nije dobila gusta kompaktna masa poput meda. U posebne pripremljene posude – kalupe stavljalo se platno te se u njih lijevala iskuhanja masa. Polu tvrda masa se rezala na odgovarajuće veličine te još stajala neko vrijeme i sušila se na daski na sobnoj temperaturi. Tako dobiven domaći sapun mogao je stajati godinama i pretežno se koristio kod pranja masnih naslaga i mrlja na rublju.

*Pralje.
Dvije žene idu na
pranje rublja. Od
rekvizita nose
drveno korito.*

Značenja riječi: rifljati(nje) – pranje rublja, kaca – drvena posuda zapremine oko 100 litara, obkuvavati – obkuhavati - iskuhati, kotlenka – kotao, v lugu – u lužnatoj otopini, kanal – potok, pralka – komad ravne daske s drškom poput kuhinjske daske, deska – drvena daska, pralja – žena koje pere rublje, štrik – špaga ili uže, drug – drveni kolac oko 2 m koji na kraju završava kraćim rašljama, zemljena kamena putra – podravska termos boca, vužiganje ruku – ruke pocrvene i ne osjećaju hladnoću, sapun – sapun, salo i oporki – životinske, svinjske masnoće, lauštanja – kaustična soda.

Žetva

*Blagoslov težaka i molitva prije početka žetve.
Jedan od žeteoca izgovorio bi riječi: „Sveti križ
prekriži, Bog blagoslovi delo i težake!“
Prije prvoga otkosa znalo se reći i „Vu ime Božje!“*

Kako danas tako i u prošlosti žetva je uvijek predstavljala jedan od najvažnijih poljoprivrednih radova. Kroz samu povijest žetve, ručna žetva bila je godišnja svakodnevica seljačkoga života. U početku su isključivo želete samo žene ručno s *kosicom*. Kasnije se žito počinje kositit kosom i kose ga muškarci. Sudjelovali su svi članovi obitelji, a i unajmljeni težaci. Dolazak na polje uglavnom je bio u jutarnjim satima prije velike vrućine. Znalo se kositit odmah iza pola noći po mjesecini do jutra. Dolazilo se u grupama i uz pjesmu. Prije samoga čina košnje jedan od žeteoca, uglavnom najstariji član ili prvi koji je vodio kosce, izgovorio bi sljedeću molitvu: „*Sveti križ prekriži, Bog blagoslov delo i težake!*“ Prije prvoga otkosa znalo se reći i: „*Vu ime Božje!*“. Muškarci koji su kosili morali su biti izrazito vješti i paziti da svaki otkos uvijek padne na još nepokošeno žito. Ako je kosilo više kosaca, bili su postavljeni u red jedan za drugim kako ne bi ozlijedili jedan drugoga. Za koscima su isle žene zvane *nabiralje*. One su *kosicom* nabirale žito u manje snopove. Žito se tako sakupljeno u *snopovlje* vezalo unaprijed pripremljenim *pojasevima*. Pojasevi su bili sačinjeni od slame, a radila ih je žena *pojasarka*. Djeca su također znala sudjelovati u izradi pojaseva. Kod same izrade navedenih, najbitnije je bilo da su bili dobro stegnuti i čvrsti, odnosno da su bili jako *zafrknuti*. Kosci su na kosama imali učvršćenu deblju *šibu* tako da se kod zamaha kose, odnosno kod jednog otkosa žito ljepešte slagalo na lijevu stranu i tako se olakšavao posao *nabiralji*. Za okrjepu su bili zaduženi mlađi članovi zajednice koji nisu kosili, već su za *težakima* donosili vodu na ramenu i to u *žbanji*. Snopovi su se zatim nastavljali u *stavice* (8-10 snopova ovisno o debljini) s latima okrenutima prema gore. Tako nastavljeno žito u *stavice* ostajalo je u polju do njegova transporta do imanja. Ako se očekivalo loše vrijeme, tada su se snopovi nastavljali u tzv. žitni križ. Klasje, odnosno gornje lati u *stavici*, bilo je prekriveno s dva snopa postavljena u križ i na taj je način bilo zaštićeno od kiše i tuče. Polje se još grabljalo velikim širokom grabljama te se tako sakupljeni ostaci koristili uglavnom za završavanje kupova. Kad se žito dovoljno posušilo, vozilo se na imanje. Za taj posao koristili su se *foringaši* jer nijedan gospodar nije imao dovoljno kola da u kratkom vremenu preze žito od polja do imanja. Kod slaganja snopova žita na kola valjalo je poštivati strogo pravilo slaganja. Koristila su se kola s dugim lojtrama, a snopovi su se slagali s latima okrenutima prema gore ili okrenutima prema sredini kola da iscuri čim manje zrna. Na kraju se voz *požrtio*, odnosno učvrstio pomoću dugog okruglog drva smještenog u sredinu voza, lanaca i užeta. Na imanju se žito spremalo u štagalj ili se slagalo u veliku *baglju* koja je bila slagana na način da se zaštiti žito u unutrašnjosti. Završavala je u obliku krova s klasjem okrenutim prema dolje tako da se kiša po njemu mogla slobodno cijediti, a unutrašnjost je bila zaštićena. Kad se spremala velika oluja pokrivala se još *žitnjarom*. Tako spremljeno žito čekalo je da dođe na red za vršenje drešom.

*Pojasarka.
Žena radi pojaseve
kojima se vežu
snopovi žita.*

*Nabiralja.
Žena koja ide za
koscima i *kosicom*
nabire žito u manje
snopove.*

*Grabljanje polja širokim velikim
grabljama. Žena vuče grablje za sobom i
na taj način kupi ostatke žita.*

Žbanja.

Drvena posuda u kojoj se donosila voda težacima na polje. Nosili su je na ramenu dvojica mlađih muškaraca.

Domaćica reže domaći kruh.

Nošnja u žetvi

Žene, sudionice žetve, *nabiralje* i *pojasarke* počešljane su bile na *zafrčke* i *puculišče*. Na glavama su imale *rupce* preklopjene na tri ugla preko *puculišča*. Da ne bi marama ispala s glave, bila je pričvršćena za *puculišče* *drotrenom špangicom*. Na taj način glava im je bila zaštićena od jakog sunca. Suknje su bile od domaćega platna učvršćene svitnjakom. Na nogama su nosile kožne opanke, dok su od listova, tj. malo niže od koljena bile omotane *obojkima* od domaćega platna. Tako su im noge bile zaštićene od mogućih ogrebotina pokošena žita, tj. *strnjaka*. Na tijelu su nosile *oplečke* dugih rukava koji su ih također štitili od ogrebotina i drugih ozljeda. Muškarci su glavu od jakog sunca štitili *škriljakom* ili su imali zavezani *rupčec* na glavi. Na nogama su nosili gaće s dvije ili četiri *pole* i opanke. Tijelo im je štitila košulja *prisukanih rukava*, raskopčana i raspasana.

Obed u polju – žetveni ručak

Težački način života i boravak u polju veći dio dana nije čovjeku dopuštao da blaguje i jede u kući. Hrana spremljena dan ranije nosila se u polje ili je ručak gazdarica sama donosila za težacima. Spremljeno jelo nosilo se u košari prekrivenoj s *polkom* ili *stolnicom* na glavi i *cekerom* u ruci. Nakon obavljenе žetve, kada se sav posao završio, svi su se težaci okupili i izmolili zahvalu Gospodinu i potom *obedovali* na *prestrtom* bijelom stolnjaku na zemlji. Od hrane je uglavnom prevladavao domaći kruh, grah na ulju s lukom, luk, slanina, pečena slanina, pogačice i kiselo mlijeko za piti.

Scensko uprizorenje žetve

Hrvatsko folklorno društvo „Sesvečice“ kao dio svog kulturno umjetničkog programa između ostalog izvode uprizoren scenski prikaz tradicijske žetve. Od dolaska na polje u tradicijskoj radnoj nošnji, žetve do zahvale Gospodaru. U kratkom scenskom prikazu kroz pjesmu i ples sažeta je cijela tradicija te uprizorena na pozornici. Pri tome izvode sljedeće tradicijske napjeve:

*Urodilo žito na strnjaku (kolo).
Kosil žito nevest z nevesticom.
Dober vam večer gospodar.*

Značenja riječi: kosica – srp, nabiralja – žena koja sakuplja žito, zafrknuti – zategnuti, težak – radnik, žbanja – manja drvena kaca, stavica – snopići postavljeni vertikalno u manjim skupinama, zafrček(ki) – kovrče, puculišće – pokrivalo za glavu, drotena špangica, metalna ukosnica, opleček – bluza dugih rukava, škriljak – šešir, rupčec – maramica, prisukan – podvijen, foringaši – vlasnici kola koji su vršili uslugu foringe, prijevoza, baglja – kup, polka; stolnica – ukrašeno platneno pokrivalo, žitnjara – veliko tkano platno.

Jesen.

Očekivanih veselja, jesen prolaženja,

jesen odlaženja i umornih početaka...

Ljudi se pripremaju za ubiranje jesenjih plodova.

Uskoro će jabuke, orasi i bundeve, grožđe i kukuruz...

Berba kukuruza

Prije pojave strojeva i mehanizacije, *težaki* bi se okupili na imanju i krenuli u berbu kukuruza ranom zorom kolima, ali i pješke. Kukuruz se brao isključivo ručno. *Lat*, odnosno klip, odvajao se od stabljike tako da je većina *luščinja* ostajala na kukuzovini. Berba se odvijala na način da su se *lati* stavljale u stolnjak koji je bio vezan preko ramena samoga berača. Kad bi berač napunio stolnjak, a i on bi mu bio pretežak za nositi, isti bi ispraznio na *vrpice* ili u kola ako su bila smještena na polju. Kukuzovina se sjekla *kosicom* i stavljala u manje snopiće koji su se vezali *ritkom*, a potom bi se nastavljala u *stavice*. *Štrčki*, ostaci posjećene kukuzovine oko 30 cm iznad tla, sjekli su se motikom da bi kasnije *oraču* bilo lakše uzorati zemlju. Kukuruz se znao brati i s *lužđnjem*, cijele lati su se odvajale od stabljike te se na imanju *lužđio*. Kukuruz se zatim nosio na tavan ili bacao u *virjan* gdje bi se skladišto i sušio.

Berač. Preko ramena mu povezan stolnjak
u koji stavlja lat kukuruza.

Manja skupina težaka lužđi kukuruz.

Nakon što bi berač napunio stolnjak, istresao bi klipove kukuruza na hrpicu.

Lužđenje kukuruza okupljalo je susjede i obitelj, veselilo se i pjevalo uz dobru kapljicu vina i rakije.

Značenja riječi: težak(i) – seljani radnici, luščinje – komušina, vrpica(e) – manje hrpe, orač – osoba koja ore zemlju, luščđiti – čistiti klip kukuruza, virjan – koš za kukuruz, nastir – pokrov na kome su spavale krave.

Kukruzinje

Tek nakon ručno ubranog kukuruza po poljima je ostajalo suho stablo kukuruza, *kukruzinje*. Ono u današnje vrijeme nakon strojnog branja kukuruza ostaje sitno isjeckano i razbacano po polju. Uglavnom takvo se zaorava u jesenskoj brazdi i služi kao biomasa koja uslijed procesa raspadanja obogaćuje tlo za sljedeću sjetvu. Međutim, u nestaćici i neimaštini, kada je čovjek sam nastojao iz svega izvući maksimum sve se te i kako i po dva puta znalo iskoristiti. Tako se sjeklo *kukruzinje* i slagalo u snopove koji su se vezali pojasevima od ražene slame, ritka. Povezani snopovi sakupljali su se u veće uspravne skupine tvoreći tako *stavice* u kojima je kukuruzovina dostajala i sušila se. U kasnu jesen, a i zimi, odvozila se na imanje gdje je služila uglavnom za ishranu stoke i unatoč maloj hranjivoj vrijednosti. Primarno se koristila i kao *nastir* za stoku. Snopovi *kukruzinja* dovezeni na gospodarstvo uglavnom su se *plastili*. Na taj način formirala se velika *stavica* na koju se stavljao drugi red snopova prema vrhu tvoreći tako veliki i visoki stožac. Vrh se vezao pojasmom napravljenim od ritka i tako se sprječavao ulazak vode kod kiša i snijega u sam *plast*. Na taj način se kukuruzovina dulje očuvala suhom. Sama kukuruzovina znala je još imati i praktičnu primjenu, od same izrade dječjih igračaka pa do upotrebe kao izolacijskog pokrova u oblaganju šupa i vinskih klijeti radi održavanja postojane temperature potrebne za čuvanje vina. Koristila se još i za punjenje *slamenjača* i *blazin*.

Težak nosi snop.

Snop je sačinjavala veća nakupina posjećene kukuruzovine koja se vezala pojasom od ritka, a kasnije špagom.

Značenja riječi: stavica – kup stožastog oblika kukuruzovine, nastir – pokrov na kome su krave spavale, plast – stog stožac od kukuruzovine, slamenjača – sašiven ležaj od domaćeg grubog platna punjen slamom , blazina – sašiven ležaj punjen perjem

Stavica.

Više snopova kukuruzovine sačinjavalo je stavicu.

Nastavljaće su se na polju da se kukuruzovina osuši.

Stavice su znale djeci služiti za igru i sakrivanje.

Branje jabuk po starinski

Branje jabuka uglavnom se povezuje s muški predodređenim poslovima, a u izuzetnim prilikama taj posao radile su i žene. One su znale biti te i kako spretne, a osobito u penjanju po drveću. Kod berbe se od pomagala koristila *lojtra* za deblja, starija i visoka stabla. Muškarac berač oko sebe bi vezao tkanu *ponjavu* i to preko ramena. Popeo bi se na stablo i oprezno obirao jabuke i to jednu po jednu. Kad bi nabrao punu *ponjavu*, stresao bi je oprezno na jednu hrpu na zemlji pazeći da se jabuke ne oštete. Žene su sortirale jabuke, nosile ih i spremale u trap gdje su se zatravljale slamom i zemljom. U zimskim mjesecima u trapu bi se napravila mala rupa iz koje su se jabuke vadile i tako koristile sve do proljeća. Od starih sorata jabuka uglavnom su prevladavale barilci, kotačice - božićnice i kožnjare. Sve njih karakterizirala je postojanost tako da su mogle dugo stajati ako su se pravilno uskladištile.

Spremanje jabuka u trap.
Trap se radio tako da bi se povišenom ili umjetno povišenom terenu uglavnom na vrtu prvo stavila slama na zemlju, a onda jabuke na hrpu. One bi se prekrivale zatim sa slamom i zemljom. Pri tome bi se oko trapa kopao manji jarak dubok oko pola metra koji bi služio za odvodnju oborinskih voda tako da bi jabuke uvijek ostale na suhom.
(foto: arhiva Josipa Cugovčana)

*Berač ubire jabuku.
Divi se njenoj ljepoti te je pažljivo stavlja
u ponjavu koja mu je svezana oko ramena.*

Jabuke u šeširu.

Berač nosi svježe ubrane jabuke u šeširu.

Osjeća radost i ispunjenost koju iskazuje čvrstom pritiskom u naručju.

Značenja riječi: branje – berba/ubiranje, lojtra – ljestve, ponjava – tkanina većih dimenzija pretežno tkana.

Tradicijska berba grožđa

Na spomen berbe *goric* pomislimo odmah na slatke bobice grožđa, na škare, vedrice, pute, škafe, prešu i lagve. Na bogati stol, ženske i muške, stare i mlade ruke kako idu među redove trsja i loze. Mjesec rujan je najvažniji mjesec u životu čovjekove sinergije s trsom i s grožđem. Beračice su ulazile svaka u svoj red. Nožem ili škarama odvajale su grozdove od loze pazeći pri tome na svaku ubranu bobicu. Kada bi se i dogodilo da je koji grozd pao na zemlju, koja bobica se prosula ispod trsa, odmah bi se pokupila i stavila u posudu. Beračice su u rukama nosile košare s pobranim grožđem i istresale ga u drvenu putu. Dva muškarca malo bi stisnula grožđe, jedan bi drugome pomogao podignuti putu na leđa koja se nosila do drvenog škafa. Prvotno se u škafu grožđe gazilo bosim nogama. Kasnije bi se istresalo u *trupaljku* gdje se *trupalo* kako bi se u preši lakše odvojio *mošt* od peteljke. Kušanje *mošta*, *goričarski obed*, neizostavni su trenuci koje je proživljavao svaki sudionik berbe.

Tako se bralo grožđe po vinogradima na obroncima Bilogore, a na isti su se način brale i obiteljske brajde smještene na kućnim pragovima i vrtovima. Sve s ciljem kako bi se dobila dobra kapljica vina.

Značenja riječi: *gorice* – vinograd, *mošt* – vinski sok, *trupalo* – gnječilo, *goričarski* – vinogradarski, *obed* – ručak.

Nosač s putom na leđima.
Nosač nosi drvenu putu punu grožđa na leđima.

Istresanje grožđa u drvenu putu. Nakon što beračice napune svoje posude s grožđem, prazne ih u drvenu putu.

*Pomaganje nosaču.
Podizanje drvene pute
na leđa.*

Trupaljka.

Gnječenje grozdova bila je predobrada
za postupak prešanja u kome se grožđani sok
zvan mošt odvajao od peteljke.

Mivanje

Umivanje je uvijek vezano uz čišćenje kože lica, bilo ujutro ili uvečer. Kad govorimo o tipičnom seoskom *mivanju* ono se isključivo veže uz jutarnje pranje lica, počevši uvijek prvo od gospodara kuće pa do najmlađih članova kućanstava, djece. Najzanimljivije je što se ono odvijalo u jednoj posudi i u istoj vodi. Ono je bilo bitno kako iz higijenskog stajališta tako i iz kulturološko duhovnog stajališta jer je povezano uz mnoge tradicijske običaje ljudskoga života.

Tako je na ovim prostorima postojalo tradicijsko „Tri kraljsko mivanje“ povezano uz blagdan Bogojavljenja, jedan od najvećih blagdana u kršćanstvu. Tri kraljsko mivanje poznato je još kao i umivanje jabukom na *zdencu*. Jabuka *božićnica* koja je tijekom Božićne svetkovine *visela* kao ukras na boru, skidala se s bora. *Lavor* ili *struganka* stavila se na *stoljčec* kraj zdenca. Domaćin – gazda kuće izvukao je hladnu vodu iz zdenca vedricom te je ulio u *lavor*. U posudu s hladnom vodom stavila se jabuka kojom su se umivali članovi domaćinstva po licu i izgovarale riječi: „*Budite jedri, crveni i zdravi kak ova jabuka.*“

Svatovsko *mivanje* više je obredno umivanje, a veže se uz svatovske tradicijske običaje. Zvano još i „prvo mivanje“ koje se izvodilo oko 10 sati kada su se svi svatovi - gosti drugi dan okupili u *mladoženjinom* domu. Izvodio ga je prije doručka *dever* koji je od mladenke – *sneje* dobio ručnik oko vrata i na suho umivao odnosno brisao obraze *gošćenika*. Mladenka je pri tome svakog gosta pojedinačno poljubila i primila dar.

Značenja riječi: *mivanje* – umuvanje, *zdencu* – bunaru, *božićnica* – vrsta jabuke, *visela* – visjela, *lavor* – limena posuda, *struganka* – izdubljena plitka drvena posuda, *stoljčec* – manji stolac, *mladoženjinom* – ženikovom, *sneja* – snaha.

Domaćin iznosi vodu u drvenoj posudi zvanoj struganka.

*Pranje ruku i lica na dvorištu.
Gazda se nakon odrađenog posla, a prije ulaska u kuću i blagovanja
pere na dvorištu.*

Težaki peru ruke.

Zima.

Približavaju se božićni i novogodišnji praznici.

Biti će puna kuća djece, pa treba pri šopati gusku da bude masna i debela za pečenje ...

Trebljenje kukuruza

Berba kukuruza u zrnu danas je najsuvremeniji način berbe kukuruza, a predstavlja automatizirani strojni proces odnosno runjenje na njivi. Za ovaj način ubiranja kukuruza koriste se žitni kombajni sa specifičnim hederom za otkidanje klipova kukuruza. Dobiveno sirovo zrno kukuruza moguće je tako uskladištitи na duže vrijeme. Korištenje suhog zrna danas je najrašireniji način njegove primjene, a nastupa u vrijeme kada je vлага zrna takva da se berbom postižu najviši prinosi uz najmanje gubitke zbog lomljenja ili polijeganja biljaka, spontanog ispadanja klipova iz komušine i ispadanja zrna s klipova pri njihovom otkidanju.

Da se vratimo prošlosti i isključivo tradiciji te vremenu kada je čovjek i ovaj posao obavljao isključivo ručno. Uskladišteni i suhi klipovi kukuruza u količinama potrebnim za dnevnu ishranu stoke, ručno su se *trebili*. Kukuruz u kućanstvu *trebili* su jednako muškaraci i žene, kao i djeca. Na desnu ruku stavio bi se *trebljač* – *runjač* te bi se kružnim pokretima od vrha klipa do korijena skidalо zrno s lati. Danas ovakav starinski način *trebljenja* kukuruza spada isključivo ili u scenski prikaz ili pokušaj da se uspiju sačuvati običaji kako bi se naša tradicija održala, ali i da se pokaže budućim naraštajima djece sva ljepota druženja koju oni ne osjećaju u ovim modernim vremenima.

Značenja riječi: *trebili* – runjili zrnili, *trebljač* – metalno oruđe ovalnog oblika s donje strane nazubljen u dva reda, dok s gornje strane umotan u tkaninu da bi bolje ležao u ruci.

Dvije sneje trebe kukuruz.

Ručno trebljenje ili runjenje kukuruza u pletenu košaru.

*Zrno se koristilo u ishrani ljudi i životinja, a kocenje za ogrjev i kao igračka kod djece
(razvijanje vještina pravljenja što višeg zdenca).*

Čišćenje orejov

Danas su nadaleko poznate u koje svrhe je moguće koristiti orah, ne samo plod, već i ljske, koru, grane, listove i deblo. Orah je stvoren kako bi ga se koristilo. Čovjek u želji da preživi, ovaj orašasti plod u svome životu nikako nije mogao izbjegći. Sakupljanje, skladištenje i čuvanje plodova na suhom predstavljalo je samo dio svakodnevnih jesenskih težačkih poslova. Duge zimske noći predstavljale su savršeno vrijeme za okupljanje i čišćenje oraha. Dok su žene okupljene oko stola čistile orahe i nožem vadile orahovu jezgru iz *natrupane* ljske, muškarci su kartali i družili se. Na stolu bi se našla poveća hrpa oraha te bi svaka žena imala svoju posudu u koju bi stavljala jezgru oraha, a ljsku bi odbacivala u kantu koja se nalazila na podu pokraj nogu.

Uglavnom bi domaćin dan ranije pripremio orahe za čišćenje, donio bi ih s tavana i *natrupao*. Ovaj posao radio se čekićem, manjom sjekiricom, komadom drveta kojim se plod oraha malo udario po njegovoj uspravnoj dužini kako bi se ljska slomila, a jezgra ostala što cjelija. Na ovakvim večernjim okupljanjima družili stari i mladi. Upravo ti zaboravljeni poslovi predstavljali su u prijašnje vrijeme samome čovjeku i svojevrsnu društvenu dimenziju u njegovu svakodnevnom postojanju. Posao koji je trebalo obaviti nije bio samo posao, nego je to bio i svojevrstan simbol okupljanja žena i muškaraca u dugim zimskim noćima. Tako se uz rad i priču te uz pjesmu, ali i udvaranje, provodilo vrijeme.

Čišćenje orejeva za stolom. Okupljanje za stolom, razgovor i pjesma.

Značenja riječi: orej – orah, natrupane – zdrobljene da bi se lakše odvojila jezgra.

Stara mati

Uvijek spremna za pomoć, iskrena i topla, bez prenemaganja. Na izboranom licu širi se neka mirna, pritajena radost. Radost koju čovjek ima u očima, u kosi, u rukama. Radost utkana u svaku stanicu starog tijela, radost koja nema potrebe da se glasno smije ili da privlači pažnju. Stara je, možda bolesna ili zdrava, a ipak sretna. Tiho i samozatajno sretna. Život joj je na lice utisnuo bore, savio joj ruke, onesposobio noge i oslabio joj vid, ali ona se zadovoljno smješka. Ona zna što je težak život bio, a opet sada lagan. Sve, ama baš sve je sada iza nje: posao, ustajanje, marva, polja, djeca i unuci. Što joj preostaje sada? Sjećanje ili nova nada za novim početkom. Ah, nova nada, zar opet od početka?

Stara mati moli krunicu.

*U tišini doma svoga mati moli krunicu. Neizostavna slika i česta
pojava jer vremena ima ili opet nema. Ona zna što joj je u mislima i za što su njene
molitve.*

Stara mati za kolovratom.

Prije gotovo svakodnevni prizor u domaćinstvu, danas samo sjećanje na neko proteklo vrijeme. Usljed oskudice, čovjekovo nastojanje za prirodnim načinom dobivanja platna nije bilo nimalo lako. Od sadnje pa do grube obrade lana i na kraju dobivanja finog i kvalitetnog platna trebalo je proći dosta vremena i truda. Kolovrat je samo jedno od oruđa koje se koristilo u cijelom procesu. Njime je žena – prelja prela kudelju i tako dobivala nit zvanu pređa koja se namotavala na špulju te se dalje obrađivala.

Iščekivanje.

Majčino iščekivanje ili samo puka radoznalost. Njen pogled kroz prozor u promatraču budi zamišljenost i brigu za nečim ili nekim. Kako god, ona to sama najbolje razumije i doživljava taj trenutak na jedinstven i majci svojstven način.

Tkanje

Prelja za kolovratom.

Prelja jednom rukom izvlači vlakna, vlaži ih slinom te nogom pokreće kolovrat i na špulju namotava niti. Tako namotane niti zovu se pređa. Duge zimske noći bile su stvorene za tkanje i predenje. Dug i mukotrpan postupak dobivanja konačnog platna od lana i konoplje iziskivao je veliki trud, kao i poznavanje same vještine i tehnike koja nije bila nigdje zapisana, već se prenosila s koljena na koljeno.

*Namatanje
niti na špulju i
dobivanje pređe.*

Tkanje svitnjaka.

*Na naredu za tkanje svitnjaka tkalja kroz daščicu provlači niti i s
pletećom drvenom iglom tka svitnjak.*

*Svitnjak se koristio za
učvršćivanje gaća od
domaćeg platna,
suknji, podsuknji i
drugdje gdje je
trebalo nešto vezati.*

Sveta tri kralja – Bogojavljenje

Običaj po *trem kralje ili zvezdari*, dječji je ophod u koji su išli i odrasli, a održava se 5. siječnja uvečer uoči samog blagdana Tri kralja. Za taj ophod najprije se morala napraviti *zvezdarnica*. Zvezdarnica simbolizira zvijezdu, a bila je izrađena od staroga sita na štapu za nošenje oblijepljenoj ukrasnim papirom. Na stražnjoj strani nalazio bi se karton na kome bi bila zalijepljena sveta slika s prikazanjem Isusova rođenja, odnosno jaslice. Budući da je sam ophod bio po noći i zvezdarnica je morala svetliti, podno sita, odnosno zvezdarnice s unutarnje strane stavila bi se goruća svijeća koja bi obasjavala cijelu unutrašnjost. Zvezdari su skupine ljudi, odnosno djece koji od sumraka pa do dugo u noć obilaze kuće pjevajući svete pjesme želeći domaćinima mir i svako dobro u nastupajućoj godini. Trojica iz skupine predstavljala su sveta tri kralja. Najstariji među njima nosio bi zvezdarnicu, a ostali manje košarice za darove. Nekad su odrasle zvezdare znali pratiti i seoski tamburaši.

**

O, sveta tri kralja,
o, blažen vam dan.
Kad sveti kralj mladi
bil s neba poslan.
O, sretna li zvijezda,
što svetila vam,
kad sinka je djeva porodila nam.
A kud ćeće sada na daleki put,
kad zima, sneg vlada
i vетar je ljut.

O podjite Kralji u prosti mu stan
kad svetu je svemu sad radostan dan.

O, sveta tri kralja, mi molimo vas.
Svim dare ste dali, darujte i nas.

**

(zapisao Željko Kovačić)

*Zvezdari u ophodu po
trem kralje .*

Zvezdari (crtež: Ivan Rep).

Izvor i sudionici

Kazivači:

Josip Cugovčan

Izvori i literatura:

-Cugovčan, Josip (2010.), Narodna nošnja Podravskih Sesveta, Zajednica kulturno – umjetničkih udruga Koprivničko – križevačke županije.

-Kovačić, Željko – rukopisi i neobjavljena djela.

-Mađar, Ivka (2015), Kako su to radili naši stari, Udruga čuvarice kulturne baštine Kladare.

Internetske stranice:

-Web stranice Podravskih Sesveta,
autor Stjepan Jagić
www.podravske-sesvete.eu
(pristupljeno studeni 2018.)

-Web stranice đurđevečke Podravine,
www.podravske-sirine.com.hr
(pristupljeno studeni 2018.)

Televizijske emisije

-Proljeće, ljeto, jesen i zima: Crveni pijetao kukuriče, folklorno-dokumentarna TV serija, emitirana 1975. Priča o Podravini u 13 epizoda isprirovijedana je kroz četiri godišnja doba, pri čemu se svakidašnjica i sadržaji bogatoga folklorног naslijeđa i običaja isprepleću sa slikama podravskih naivnih slikara i kipara (I. Generalić, M. Kovačić, D. Gaži, I. Večenaj, K. Hegedušić i dr.). Scenarist i redatelj I. Michieli, urednik B. Potočnik.

Sudionici

-Članovi Hrvatskog folklorног društva „Sesvečice“, Podravske Sesvete.

-Udruga umirovljenika Podravske Sesvete.

Za kraj

Knjiga „Kruh svagdašnji“ autora Dražena Nađa, sasvim je sigurno jedna od naj vrijednijih knjiga našeg područja budući da govori o običajima i tradiciji naših starih, a upravo na ovakav način autor ne dopušta da odu u zaborav. Podravske Sesvete neiscrpan izvor običaja i tradicije, a naša je sreća da imamo osobe koje i dalje njeguju svoju bogatu kulturnu baštinu te je prezentiraju nama mlađima. Udoba kada mlađi naraštaji svakodnevno barataju modernog tehnologijom, ovom knjigom im se prezentira da je postojao život prije interneta, facebooka, instagrama i mnogih drugih stvari bez kojih je današnji život nezamisliv. Kako su živjeli naši preci te redovito s ponosom i oduševljenjem svoje običaje i tradiciju prenosili s „koljena na koljeno“, tako i autor knjige daje nama nešto vrijedno, a to je ova knjiga. Knjiga će sasvim sigurno doprinijeti i razvoju turizma na našem području jer će upravo ona postati dio interakcije s turistima i posjetiteljima. Svoju bogatu kulturnu baštinu i tradiciju imati trajno zapisano na jednom mjestu – to je pravo bogatstvo. Riječi se negdje izgube ili zaborave... Ali, pisani trag naše bogate kulturne baštine zauvijek će ostati upisan u koricama na ponos svih nas.

Alen Jančić,
Turistička zajednica područja Dravski Peski

Josip Cugovčan

Josip Cugovčan rođen je 1955. godine u Podravskim Sesvetama. Još se kao dijete volio likovno izražavati po knjigama i tuđim ogradama. Intenzivno se bavi slikarstvom od 1971. godine. U radu mu je savjetima pomagao njegov bivši nastavnik likovnoga odgoja Zvonimir Dorogi. Najčešći motivi njegovih slika su folklorni običaji i krajobraz Podравine. Prvi puta izlaže na skupnoj izložbi u Galeriji Staroga grada u Đurđevcu 1972. godine, a prvu samostalnu izložbu imao je u Zlataru 1975. godine. Status slobodnoga umjetnika dobiva 1981. godine. Izlaže na mnogim skupnim i samostalnim izložbama u domovini i diljem svijeta. Zastupljen je u knjizi autora Vladimira Malekovića kao naivni umjetnik osebujnoga i prepoznatljivoga stila. Sudionik je brojnih likovnih kolonija, a u više navrata boravi u SAD-u (Pittsburg) kao gost Hrvatske bratske zajednice. Pasionirani je sakupljač narodnoga blaga i vlasnik bogate etnografske, arheološke i paleontološke zbirke. Radio je i ilustracije naslovница za nekoliko knjiga i časopisa. Poznat je i kao oslikavatelj uskrsnih pisаницa na tradicijski način – tekućim pčelinjim voskom. Član je Družbe Braća Hrvatskoga zmaja, Zmajskoga stola u Križevcima. Za svoj rad primio je veliki broj priznanja i nagrada. 2010 godine izdaje knjigu Narodna nošnja Podravskih Sesveta.

Dražen Nađ

Dražen Nađ rođen je 1973. godine u Virovitici. Osmogodišnje obrazovanje stekao je u Ferdinandovcu, dok je srednju školu završio u Bjelovaru. Uvijek prosječan ni u čemu se nije previše isticao od ostalih. Zapošljava se i radi u Virovitici. Kasnije uz rad završio je Visoku školu za menadžment u turizmu i informatici u Virovitici. Pisanjem se počinje baviti kako kaže: „slučajno iz puke potrebe da ostane nešto zapisano o kraju po kojem smo hodali“. Bavi se i fotografijom. Prema tradiciji, običajima i starinama pokazuje interes tek nakon upoznavanja rada Hrvatskog folklornog društva „Sesvečice“ i Josipa Cugovčana. Kao rezultat te suradnje 2019. godine izlazi drugo njegovo djelo „Kruh svagdašnji“. 2016. godine izdao je knjigu o svome kraju pod nazivom „Draganci kroz vrijeme“.

U tiskanju knjige pomogli

*Autoprijevoz Škriljak
Mihovila Pavleka Miškine 12, Podravske Sesvete*

*KEFO d.o.o.
Nikole Tesle 10, Sisak*

*PROXIMA HERBS d.o.o.
Vladimira Nazora 107, Gradina*

*Turistička zajednica područja Dravski Peski
Kralja Tomislava 2, Kloštar Podravski*

*Vododer d.o.o.
Kačićeva 21, Zagreb*

Kruh svagdašnji

ISBN 978-953-59273-1-0

Podravske Sesvete
2019